

Po vsej priliki ni Murko nikjer drugod tako trdno izpričal zavestne pripadnosti k jugoslovanskemu nacionalnemu občestvu kot prav v teh razpravah, saj je še proti koncu svojega življenja prav tako kot njegov stari vzornik Vuk Karadžić požrtvovalno proučeval slovensko, hrvatsko in srbsko folkloro na kraju samem. Njegovo znanstveno raziskovalno delo in življenjsko izkustvo ga je pripeljalo do prepričanja, da se vsaka nacionalna kultura razvija iz osnov folklorne umetnosti in zato mora ta prvinska kultura pomeniti našim narodom vrednost. Pri vsem tem pa naravnost preseneča Murkovo moderno gledanje na razvoj nacionalne kulture in civilizacije in s tem v zvezi na vlogo in pomen ljudske umetnosti. Tu njegove sodbe nikakor niso romantično konservativne in naslednje Murkove besede bi mogel napisati vsak sodobni etnograf: »Glavno pa je, da naša narodna pesem v dosedanji obliki izumira in mora izumreti. Narod, ki skoro ne pozna več analfabetov, zato pa ima razmeroma bogato razvito književnost in časnikarstvo ter v vsaki župniji in že tudi po vaseh prosvetna društva in tudi posebno pevska, ne potrebuje in ne more tudi dalje živeti od narodnega pesništva, ki se prenaša iz ust do ust. Lepo je, ako stare ženice še znajo na stotine pesmi, ali še lepše ter s kulturnega in z gospodarskega stališča je bolj pametno, ako jih čitajo stotisoči Slovencev ali pa pojejo tisoči po notah pod vodstvom več ali manj izkušenih dirigentov ali brez njih. Treba bo še preiskati, na koliko so se narodne pesmi pele med meščanstvom, posebej po trgih in malih mestih, ali večinoma so bile last našega kmečkega ljudstva, ki pa jih zaradi svojega kulturnega in gospodarskega napredka tudi opušča« (str. 223). Pri vsem tem pa se je Murko dobro zavedal, kako potrebna je organizirana skrb za sistematično preučevanje in za muzejsko oziroma knjižno konserviranje narodopisja. Ko na začetku svojih etnografskih razprav v spisu *Nauki za Slovence* kliče k takemu delu, spontano izraža ljubezen do domače etnografije in veliko skrb kulturnega delavca za nje ohranitev. Pomembne ideje tega spisa pa pravzaprav uresničuje šele sedanjost.

Na koncu knjige sta objavljena drobnejša literarnozgodovinska zapiska o Matiji Čopu in še o Stanku Vrazu, nadalje spis o češkoslovaško-jugoslovanskih kulturnih in političnih stikih v preteklosti in nazadnje nekateri Murkovi spomini in prigodni spisi. Knjiga kot celota vsekakor daje zaokroženo podobo Matije Murka, tega širokega, prizadevnega in za slovenske, zlasti za južnoslovanske kulture tako vnetega znanstvenika.

Jože Šifrer

SLAVKO JUG, VERZI

Poezija kot življenjski *kredo* naj bi težila k temu, da kar najbolj kompleksno in v različnih odtenkih, ki se dajo izraziti le v poeziji, razkriva komunikacije ustvarjalne zavesti s konkretno resničnostjo. Te komunikacije so si tako različne, kakor so si različni posamezni subjekti pesniškega dejanja, v celoti pa jih lahko razdelimo na dve možnosti. Lahko gre za nesporazum ustvarjalne zavesti z resničnostjo, za tak ali drugačen upor zoper njo, ali pa za samozadovoljni konformizem. V prvem primeru so vsebinski pretresi in spoznanja vsekakor pomembnejši in usodnejši kot v drugem, zato tudi poezija, ki bazira na njih, kaže usodnejša znamenja te resničnosti in je torej kot medij odnosov med zavestjo in resničnostjo vsebinsko bogatejša in dragocenejša kot v drugem primeru, za katerega je značilna prilagodljivost ustvarjalne zavesti danosti.

zato pesniški akt ne more razkrivati njenih krvavih prizadevanj po ohranitvi svoje pozicije, ker je v njej tudi tako nič ne ogroža. Zato navadno izraža periferna spoznanja, ki ne izhajajo iz eksistenčne prizadetosti ustvarjalne zavesti, iz bitnega prostora človeške akcije, temveč se zadržuje v meglenicah fikcije in nemoči.

Če nam je Slavko Jug s svojo prvo zbirko *Dobro sonce* zvečine posredoval prav to, nazadnje opisano pozicijo v svetu, pa nam pričujoča knjiga* razkriva, kako se pesnik krčevito trga iz vezi fikcije in prilagodljivosti, skušajoč izoblikovati novo, malce uporno stališče do konkretne stvarnosti, kar dokazuje, da razpolaga avtor z vrsto dragocenih izkušenj o njej. Vendar pa se v njih literarni upodobitvi pogosto skriva tudi samoprevara, zlasti kadar skuša pesnik z eno kreativno plastjo prerasti okvir, ki mu ga določajo ostale plasti literarnega akta (npr. s formalno domiselnostjo šibko doživetj). V tem je še zmerom usodni nesporazum Jugovega pesniškega sveta. Jug zunanjo resničnost zaznava preveč parcialno, zato je ta svet premalo kompleksen, in resnica, ki jo izpoveduje, pogosto ni prava resnica tega družbenozgodovinskega trenutka, temveč le njen dokaj nebistveni del.

V zbirki, obsegajoči pet ciklusov, prevladuje meditativna lirika, ki jo zvečine označuje prepletenost z motiviko iz narave (ciklus *Skozi dež, Grenke jagode* in *Gora na srcu*), vmes pa je zasejana tudi kaka impresija. Ta del Jugove poezije, z nekaj izjemami, kjer je pesniško doživetje posledica globljega duhovnega konflikta s stvarnostjo in kjer se intelektualna in čustvena komponenta tega doživetja srečno ujameta in zaživita v organskem sožitju, sodi že zaradi apriorno neizrazitega razmerja med avtorjevo ustvarjalno zavestjo in resničnostjo k slabšim stvaritvam v zbirki.

Jugova refleksivna lirika ne posega v globino eksistenčnega npora zavesti, v imanentno resnico človeškega odnosa do sveta, temveč se zaustavlja bolj na zunanjih, nebistvenih elementih te resnice, zato se kot pesniško spoznavno dejanje ne more pomembneje afirmirati. Formalni prijem Jugovega poetskega akta pa je razmeroma učinkovit, saj s svojo inventivnostjo znatno prerasča vsebinsko komponento.

Jug se izraža v sproščeni, figurativno bogati in pogosto originalni pesniški govorici, v besednem gradivu odkriva nove odtene in jih skuša v različnih kombinacijah uveljaviti in s tem izzvati čimbolj nenavadne učinke. Vendar pa to pomeni že prehod na drug nivo, na nivo literarne spretnosti, ki je tehničnega, torej zunanjega, ne pa bitno ustvarjalnega značaja. Zato je vsebinski učinek Jugovih refleksij kljub formalnemu razkošju premalo izrazit, da bi bil lahko vir in sprožilec miselno pomembnih procesov v človeku.

Erotična poezija v zbirki (*Včerajšnji trubadur*) na splošno kaže podobna znamenja fiktivnosti, vendar pa je tu zaradi emocionalno bližjega avtorjevega odnosa do pesniškega predmeta ta pomanjkljivost manj zaznavna, kajti tu je ljubezensko čustvo temeljno gibalno pesniškega akta, emocionalni substrat pa v vsakem oziru vpliva na njegove specifične lastnosti, praz zato je disharmonija med vsebino in njeno formalno nadstavbo tu manj očitna.

Jug je na ljubo emocionalni sproščenosti v svoji ljubezenski liriki izrazno pogosto premalo discipliniran in rad zdrkne v gostobesednost, kar znatno zmanjša strnjenost in prodornost emocionalnih valovanj v njegovih erotičnih

* Slavko Jug, Verzi. Opremil Janez Vidic. Založba Obzorja, Maribor 1963.

verzih. Zategadelj so razlike med posameznimi pesmimi v ciklusu zelo velike in so pesmi, ki najbolj adekvatno posredujejo avtorjev odnos do pesniškega predmeta in ki zato sodijo med pesnikove najboljše stvaritve, dokaj redke.

Docela nov in razveseljiv obet v Jugovi poeziji predstavlja ciklus pesmi z naslovom *Postržki*, kjer so zbrani groteskni verzi. Kaj več kot obet te pesmi niso, ker so preveč miniaturne, da bi formalni prijem, ki se v njih uveljavlja, mogel doseči v vsebini svojo popolno potrditev. Njihovo jedro je trenutna domislica, ki se težko prebije do širših dimenzij, pomembnejših spoznanj. Kljub temu, na moč ozkemu idejnemu okviru kažejo te stvaritve veliko mero duhovitosti, ki jo dandanes le redko srečamo v naši poeziji. Ta element je lahko zametek pomembnejše, širše koncipirane satirične poezije, ki se v pričujoči zbirki prav zaradi že opisane šibke pozicije ustvarjalne zavesti nasproti resničnosti ni mogla roditi in razmahniti. Sprememba tega razmerja bi oplodila tudi tovrstno Jugovo poezijo.

Niko Grafenauer

MITJA VOŠNJAK. KRI IN VINO

To, kar je v Vošnjakovem »kramljanju za starejše ljudi«* najbolj zanimivo, je nedvomno snovni preobrat, ki ga je mōč opaziti pri avtorju:

Medtem ko sta prva dva Vošnjakova romana (*Naša velika matura* in *Črna kri*) oba enotno ubrana na temo naše revolucije in priprav nanjo, pa je avtor v pričujoči zbirki posegel po čisto drugi snovi: po življenju preprostih slovenj-goriških in haloških kmetov pred drugo svetovno vojno in po nji. Ta snov je bila sicer v naši literaturi doslej že večkrat obdelana, vendar je šlo v delih s to témo v glavnem za razkrivanje tistih vzrokov, ki so povzročili nastanek čisto specifičnih slojev v teh krajih (npr. viničarji) oziroma za družbenokritično analizo razmer, v katerih je živel kmečki proletariat vse do razpada stare Jugoslavije, po drugi strani pa za opisovanje fizične in moralne degeneracije velikih kmetov in kulakov. Glede na to prinaša Vošnjakova zbirka nekaj prijetnih vsebinskih pa formalnih novosti, ki dajejo sicer stereotipnim zgodbicam določeno privlačnost. V začetku uporabljena fraza »kramljanje za starejše ljudi« to pot namreč ni ocenjevalčeva oznaka, marveč podnaslov, ki ga je namenil svoji knjigi avtor sam in kjer je jasno izražen poglobitveni namen dela: pozabavati bralca s šegavimi in prijetnimi zgodbicami, ki so večinoma anekdotičnega porekla.

Kljub tej navidezni skromnosti pa je Vošnjakova knjižica vendarle še nekaj več kot samó kramljanje. Avtorju je namreč uspelo v tistih zgodbah, ki se dvigajo nad anekdotično povprečje (*O slabih časih in dobrem eksekutorju*, *Vrbnjakovih štirih mlada leta*, *Toplaki in smrt*), kolikor toliko plastično predstaviti slovenjgoriškega kmeta, čigar svojevrstni miselni in čustveni svet urejmeta dve osnovni »gibali«: *narava* (v povezanosti z njo se poraja zanimiva struktura njegovega čustvenega oziroma čutnega sveta) in *vino* (iz katerega izvirajo njegova elementarnost, silaštvo pa vitalnost). Dokaj prepričljivo (brez običajnega romantiziranja, ki ga srečujemo v delih s podobno snovjo) je opisan

* Mitja Vošnjak, *Kri in vino*. Kramljanje za starejše ljudi. Opremil Marijan Sežun. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1965.